INDEKS KNJIGA

»smisla« pesme, odnosno relevantan elemenat za shvatanje poruke pesme (ostale pesme u *Metastrofama).*

Negativna posledica prvog vida podređenosti »zvuka« »smislu« (kada ritam »potvrđuje« »smisao«) jeste *patetičnost* navedenih pesama. Stoga ostvarenja koja su u pitanju pre treba smatrati privatnim ispovestima nego lirskim pesmama.

Negativna posledica drugog vida podređenosti »zvuka« »smislu« (kada »smisao« potire ritam) jeste *eksplicitnost* koja više priliči logičkim raspravama.

Najzad, ostale pesme, u kojima je Mitrović izbegao jednostranost i patetičnost osnovanu na nizanju pesničkih slika po načelu gradacije, sa jedne strane, i prividno suprotstavljanje pesničkih slika (zapravo, mehaničko suprotstavljanje apstraktnih pojmova), s druge strane, pesme u kojima se »zvuk« i »smisao« presecaju, osložnjavajući poruke pesama, oslobađajući ih sentimentalizma patetičnih ostvarenja i isključivosti eksplicitno izrečene misli, predstavljaju umetnički najvrednija ostvarenja u knjizi o kojoj je reč.

Bilo bi veoma zanimljivo proučavati načine »presecanja« »zvuka« i »smisla« u Mitrovićevim pesmama, ali takva analiza prelazi okvire površnog prikaza.

Aleksandar Pivar

DRAGAN LUKIĆ: »KAPETANICA NEBODERA«

»Školska knjiga«, Zagreb, 1972.

U prostoru svakodnevnog, između zidova i tavanica našeg gradskog života, usudio se jedan pesnik da traga za poetskim smislom, poetskim pričicama — u atmosferama svima nama tako poznatim, i nepoetskim. Pišući za decu, šta mi činimo? Obraćamo li se našoj zrelosti? Prebiramo li po gustom talogu našeg iskustva ili, prosto, pokušavamo da se, podetinjeni, dohvatimo književnog alata i materijala? Tradicija naše književnosti za decu savetovala bi nam da spojimo sve krajnosti, pa da, pomalo infantilni, podučavamo, morališemo, pripremamo dete za budući raj zemaljski.

Danas, međutim, dok na jednom kraju dečije književne klackalice čvrsto stoje pisci sa svojim nadrealnim književnim balonima, na drugom su oni koji su se izdigli ka novim ravnima moderne dečije književnosti. Znači: biti na nemirnim talasima, koji se njišu negde s onu stranu, u okeanu suštinskih pesničkih inovacija, koje mogu a ne moraju biti dečije vode — pravi su prostori jednog modernog pesnika. Šlager sezone je nešto drugo, mada izgleda, vanvremen i svevremen! Šlager sezone moćnim kleštima opšteg ukusa kljukaju našoj bezazlenoj i nekritičkoj deci, kao apsolutne pilule za njihovo duhovno jačanje.

Knjiga u čije ime polemišemo sa šlageromanijom u dečijoj književnosti je i nova i neobična. Jer, ta knjiga spada u one dobre i retke knjige tekuće, ne male, produkcije dečije književnosti. U najboljim svojim delovima ona je jedan nov, svež pristup mladom čitaocu. U kojim je okvirima pesnik Dragan Lukić pisao svoje kratke poetske priče? Sivu svakodnevnicu pretvoriti u poeziju? Životu u soliterima, u tim konzervama za modernog čoveka, pesnik je dao jedan sasvim nov vid. U polaznom stanovištu pisca uvek je nešto od realnog, svakodnevnog života, ali taj svet poznatih gradskih slika (nicanje solitera, nameštaj, persijski ćilimi, naslonjača za gledanje televizije, boce na polici, porodične lutke, porculanski slon) počinje u poetskoj prozi Dragana Lukića da živi jednim novim životom. Svojim »čarobnim štapićem« pisac po drugi put oživljava stvari, terajući ih da žive svoju suštinu. Tako se priča o džungli odvija na polici za knjige, kraj *Knjige o džungli* svađaju se dva ukrasna slona: jedan od slonove kosti, drugi od porculana. Priča malog, ukrasnog slona od slonove kosti je tužna istina u lovu na slonovu kost, vapaj u ime prirode, tu u najprozračnijem gradskom ambijentu je veoma ubedljiv i potresan. U drugoj jednoj priči dolazi do spora između čaša za vino i šoljica za kafu. To je večiti spor između strasti i razuma. Pisac uvodi opredmećene simbole lako i nenametljivo, oni govore jednim prostim jezikom daleko od visokoparnih fraza, jezikom deteta. Tu, pred očima deteta, u njegovoj blizini, u njegovoj svakodnevnici spore se strasti i razum i svako ima svoje razloge — jasne mladom čitaocu.

Ars poetica knjige je priča *Osica.* Tajna stvaralaštva je uvijena u oblandu svakodnevnice. I veliki pisac i mali čitalac pate od istih bolesti. Malom čitaocu je bolničarka rekla da veliki pisac peva kad prima injekcije, a velikom piscu je to isto ispričala za malog čitaoca. Intriga vešte bolničarke koja nastupa u ime života stvara iluziju i velikom piscu o malom čitaocu i malom čitaocu o velikom piscu, iluziju tako neophodnu njihovom životu i zdravlju. Jedino neki drugi mali čitaoci, oni koji čitaju baš tu priču znaju pravu istinu, a istina je ljudska, obična, bez herojstva. To je poruka jednog izuzetnog dečijeg pesnika malom čitaocu, to je njegovo opredeljenje i njegova

đurđe teodorović dva objekta

filosofija. Filosofija nenametljiva, jednostavna, stvarna. Čitav mikrokosmos čovečjeg stana, topli kut ranog mezimstva (pisaći sto i mašina, ruža na stolu, ukrasi na zidu, limunovi u drvenoj zdeli, kruške na ormaru, fotografije na zidu) progovara i živi u jeziku jedne sveže pesničke mudrosti.

Predrag Čudić

VELIBOR GLIGORIĆ: »PORTRETI GLUME«

Radnički univerzitet »Radivoj Ćirpanov«, Novi Sad, 1973.

Ova knjiga nastala je kao svedočanstvo Gligorićevog intenzivnog drugovanja sa pozorištem, kao dug koji Gligorić vraća svojim teatarskim preokupacijama. Baveći se nekoliko decenija pozorišnom kritikom, Gligorić je bio u prilici da upozna i prati razvoj velikog broja glumaca koji su svojim pojavama obeležili čitave periode pozorišnog života Beograda.

Gligorić upoznaje pozorišnu umetnost u vreme kada romantičarska i emotivno intonirana gluma neumitno ustupa mesto novoj, racionalnoj i realističkoj. To je period u kome teatrom još uvek vlada uzavreli temperament Dobrice Milutinovića, ali i vreme promena glumačkog senzibiliteta, doba pojave Ljubiše Jovanovića, Milivoja Živanovića i Raše Plaovića. Pišući o promenama na pozornici, Gligorić, istovremeno, ispisuje i svojevrsnu istoriju pozorišta ističe njene najsvetlije trenutke koji prevashodno pripadaju glumcima.

S obzirom da je gluma umetnost trenutka, mogućnost svedočenja o glumi kao umetničkom činu i glumcima kao umetnicima pruža se samo savremenicima. Gligorić, poznavajući prolaznost i neuhvatljivost, pišući o glumcima pribegava izlaganju u sadašnjem vremenu, za njega je umetnost glumaca vanvremenska. O Dobrici Milutinoviću Gligorić veli: »Najdraži ljubimac je publike... Sve je kod njega u skladu i sve je skrojeno za čaranje na sceni... Rođeni glumac je, onaj ‚bogomdani'... Ne postoje kod njega granice između scene i života«. Govoreći u prezentu, Gligorić, u stvari, uspostavlja kategoriju večite pozornice kojoj imaju pristupa samo odabrani. Gligorić, dakle, svrstava umetnost glume, koja je sva satkana od prolaznosti u, trajno bogatstvo ljudskoga duha, u riznicu literature, slikarstva i muzike.

Knjiga *Portreti glume* načinjena je od eseja o glumi Milivoja Živanovića, Ljubiše Jovanovića, Radomira Plaovića, Mire Stupice, Marije Crnobori, Viktora Starčića, Strahinje Petrovića, Joze Laurenčića, Milana Ajvaza, Rahele Ferari, Mate Miloševića, Dobrice Milutinovića i Pere Dobrinovića.

Već sam izbor pokazuje da Gligorić analizira glumu najznačajnijih glumaca beogradskih pozorišta, koji su svojom izrazitom individualnošću obeležili epohu kojoj pripadaju. Portretišući ih, Gligorić otkriva i karakterološke odlike i umetničke preokupacije glumaca, njihov razvojni put i mogućnosti koje se nekima od njih još uvek pružaju. Gligorićeva knjiga o glumcima jeste izuzetak u našoj izdavačkoj produkciji, pa čak i pozorišnoj publicistici. Pozorišni kritičari mahom govore o literaturi, o reditelj-skom umeću, dok umetnosti glumaca posvećuju malu ili nikakvu pažnju. Gligorićeva knjiga unekoliko ispravlja ovu nepravdu, jer ne govori samo o glumcu-mediju nego i o glumcu-stvaraocu. Stoga u ovoj knjizi otkrivamo i istoriografske podatke i definisan estetički stav.

Očigledno je da je Gligorić knjigu o glumcima pripremao u neprekidnom vremenskom kontinuitetu. Eseje o Milivoju Živanoviću i Ljubiši Jovanoviću svojevremeno je objavio u *Književnim novinama,* a portrete glume Radomira Plaovića, Mire Stupice, Marije Crnobori i Viktora Starčića objavio je u listu *Politika.*

Poseban esej Gligorić je posvetio analizi reditelj-ske umetnosti Branka Gavele. O Gaveli Gligorić piše: »Velika je zasluga Gavele da je literaturu i druge umetnosti sinhronizovao na našoj sceni u jedno organsko umetničko biće. On je u tom pogledu otišao šire i dalje, strasnije i punokrvnije od svojih prethodnika. U njegovoj reditelj-skoj ličnosti i reditelj-skom radu mogli su se naći prisutni darovi dramskog pisca, pozorišnog kritičara, glumca, slikara i muzičara. Za sve umetnosti imao je ne samo sluh i vid, nego i žive kreativne izvore u svojoj prirodi.«

Posebnu vrednost ovoj knjizi daje esej *Gostovanje narodnog teatra iz Pariza,* napisan 1955. godine. U ovom tekstu Gligorić opisuje svoje susrete sa Žan Vilarom, reditel-jem, i Žerar Filipom. Kao i kada piše o jugoslovenskim glumcima, Gligorić proniče u umetnost Žerara Filipa sa isto toliko razumevanja i ozbiljnosti. Iako donekle memoarski intoniran, esej o susretu sa francuskim umetnicima upotpunjuje sliku o Gligorićevom angažmanu unutar teatra.

Spomenimo da se u knjizi *Portreti glume* nalazi i esej o *Ričardu Trećem* Viljema Šekspira. Ovaj esej Gligorić je napisao povodom polemike nastale oko kritičkog ocenjivanja iste predstave na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta, 1961. godine.

Radomir Putnik